

Innspill til barnelovsutvalget 22.05.19.

Av Even Stormoen, styremedlem, og Rune Harald Rækken, leder, Foreningen 2 Foreldre
Foreningen 2 Foreldre takker for invitasjonen til å gi innspill til barnelovutvalgets viktige arbeid.

Foreningen 2 Foreldre, F2F, har eksistert siden 1985, og kontinuerlig jobbet for at begge omsorgskompetente foreldrene skal være likeverdige hverdagsressurser for barna sine, enten foreldrene bor sammen, eller om barnets familie har blitt reorganisert etter foreldrenes samlivsbrudd. F2Fs fokus er å skape trygge familieforhold for barn som har to hjem – to hjem er en konsekvens av at foreldrene ikke bor sammen.

F2F har seks forslag som vil styrke barnets relasjon til begge foreldre, også om familien har blitt reorganisert ved samlivsbrudd. Forslagene vil begrunnes i det etterfølgende:

1. Barneloven må virke til barnets beste også når foreldrene ikke bor sammen
2. Utfordringer skapt av dagens barnelov kan løses ved en modernisert barnelov
3. F2F foreslår felles avgjørelsesmyndighet i spørsmålet om å flytte med felles barn
4. Delt bosted og lik botid som utgangspunkt i loven trygger barnets relasjon til begge foreldre
5. Automatisk felles foreldreansvar styrker barnets relasjon til begge foreldre
6. Tredeling av foreldrepermisjonen med kvoter til hver av foreldrene styrker barnets relasjon til begge foreldrene

1. Barneloven må virke til barnets beste også når foreldrene ikke bor sammen

F2Fs hovedmål er at barnelovens overordnede, normsettende bestemmelser skal legge rammer som virker til barnets beste også for barn med foreldre som ikke bor sammen.

Barnelovens bestemmelser må som hovedprinsipp ta utgangspunkt i at begge foreldre er viktige omsorgspersoner for barna og at nesten alle foreldre er skikket til å ta denne rollen.

F2F mener at vi trenger en normativ barnelov – en barnelov som normsetter samfunnets forventninger om at foreldre innretter livet for sine barn, også om foreldrenes samliv skulle oppløses. Barnets rett til et familieliv med begge foreldre er også beskyttet av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 8 og FNs konvensjon om barnets rettigheter, blant annet artiklene 2, 7, 8, 9 og 18.

F2F ønsker en barnelov som stimulerer til foreldresamarbeid og som belønner samarbeidende foreldre. Vi vet at barn som har omfattende og god kontakt med begge foreldre gjennomgående har det og gjør det bedre enn barn som har svak eller ingen kontakt med en av sine foreldre. Det finnes mye forskning på dette, bl.a av norske Frode Thuen¹ og

¹ Professor dr. psychol Frode Thuen har publisert mye om delt bosted, se for eksempel denne: <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/bKy42d/Delt-bosted-er-best-ved-samlivsbrudd--Frode-Thuen>

svenske Malin Bergström², og ikke minst i Richard Warshacks konsensusrapport. Vi bidrar gjerne med å peke på relevant forskning.

2. Utfordringer skapt av dagens barnelov kan løses ved en modernisert barnelov

I Norge er det ca. 270 000 barn som har foreldre som ikke bor sammen. Majoriteten av disse har foreldre som er inndelt i én overordnet bostedsforelder med særrettigheter, og én samværsforelder som ofte mangler innflytelse over viktige beslutninger i barnets liv, for eksempel hvor i landet barnet skal bo. Rundt 46 000 barn har ikke regelmessig kontakt med sin samværsforelder.

Flytting med felles barn fra felles nærmiljø river barnet opp fra sitt rotsystem og skaper ofte vedvarende foreldrekonflikter, spesielt flytting som gjør at barnets samvær med foreldrene blir vanskelig å gjennomføre. Vi vet at det kan være skadelig for barn å vokse opp i vedvarende konflikt mellom foreldrene, dersom barnet involveres i konflikten og konflikten ikke håndteres på en god (emosjonstøttende) måte. Dette gjelder enten foreldrene bor sammen eller ikke.

2700 foreldretvister i rettsapparatet hvert år, ofte med ressurssterke foreldre som kjemper for en fortsatt plass i sine barns liv, taler sitt tydelige språk om et dysfunksjonelt system som må endres.

Barn av foreldre som samarbeider til barnas beste etter samlivsbrudd, barn som opprettholder sitt familienettverk, vil komme best ut senere i livet.

Dessverre ser vi også at det eksisterer økonomiske hindre mot delt bosted/likeverdig foreldreskap, som Stortinget påpekte under revisjon av barneloven våren 2017³. Stortinget ba spesifikt Regjeringen følge opp denne problemstillingen.

Barnelovens terminologi er også vanskelig tilgjengelig – f.eks. innebærer *bosted* i barneloven *myndighet* og har i prinsippet ingenting med fordeling av samværstid å gjøre.

3. F2F foreslår å felles avgjørelsesmyndighet i spørsmålet om å flytte med felles barn

Mangelen på likeverdig foreldreskap virker negativt for barns muligheter til å vokse opp med begge foreldre som hverdagsressurser. Ubalanserte maktforhold hvor en av foreldrene holdes utenfor større avgjørelser i barnas liv virker ofte konflikt drivende. Mange av de rundt 2700 årlige foreldretvistene i retten er knyttet til flytting. Dette er en indikasjon på at barneloven ikke ivaretar barnets rett til et familieliv med begge foreldre på en tilstrekkelig god måte. F2Fs kollektive erfaring er at flytting med felles barn slik at samvær blir vanskeliggjort, er en av de største konflikt driverne mellom foreldre som ikke bor sammen.

² Malin Bergström og det svenske (väx)Elvis-prosjektet har publisert mye om delt bosted, bla disse:

<https://www.forskning.se/2017/01/12/vaxelvist-boende-bast-for-skilsmassobarnen/> ,

https://www.su.se/polopoly_fs/1.76271.1329296950!/menu/standard/file/LevaPS.pdf

³ Punkt VIII i innst. 195 L (2016-2017) til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen, prop 161 L (2015-2016)

Omlag 270 000 barn har foreldre som ikke bor sammen, dvs. at ca. hvert fjerde barn og unge under 18 år har en slik familiesituasjon. SSB har beregnet at inntil 46 000 av disse ikke ser sin samværsforelder på regelmessig basis. Den vanligste måten norske barn nær sagt "mister" en av sine foreldre på, er ved foreldrenes samlivsbrudd. Derfor trenger vi en revidert barnelov som på en bedre måte enn i dag ivaretar barnas rett til et familieliv med begge foreldre.

Gjeldende barnelov setter i prinsippet det store flertallet av barn med foreldre som ikke bor sammen i en rettsstilling som innebærer risiko for å bli flyttet langt unna samværsforelderen og bli fratatt muligheten for hverdagssamvær med begge foreldre. I dag kan bostedsforeldre flytte innen landets grenser - uavhengig av grunn, uavhengig av den andre forelderens samtykke og uavhengig av om det er til barnets beste. Dette harmonerer dårlig med idealet om likeverdig foreldreskap og barns behov for nær tilknytning og samvær med begge foreldre, og det er en rettsstilling som i prinsippet ikke fremmer barnets beste, men som setter bostedsforelderens interesser først.

Vi vet at det normalt er gunstig for barn å kunne utvikle trygg tilknytning til begge foreldre også dersom de ikke bor sammen. Skal man oppnå dette kan man ikke videreføre gjeldende lovregel som gir alle bostedsforeldre kategorisk rett til å flytte med felles barn. Da kan det i mange tilfeller bli praktisk vanskelig eller umulig for foreldrene å følge BUFDIRs⁴ (2014) og Foreningen for sakkyndige psykologer (FOSAP)s⁵ (2017) anbefalinger om hyppig samvær for de minste barna, slik at barnet kan utvikle en trygg omsorgsrelasjon med begge foreldre, noe som i hovedregelen vil være til barnets beste.

Muligheten til å prøve om en flytting ensidig besluttet av bostedsforelderen for retten er i praksis ofte illusorisk. For lavtlønte vil en kostnad på flere hundre tusen for å bringe en flytting inn for domstolen i realiteten gjøre rettslig prøving økonomisk uoverkommelig. Videre er det bare er tre måneders varslingsplikt før flytting, mens det i gjennomsnitt tar over åtte måneder før saken blir avgjort i retten. Da vil ofte bostedsforelder og barn ha etablert seg på nytt bosted lenge før saken kommer opp til avgjørelse i domstolen, og premissene er da fullstendig endret. Det er heller ikke oppstilt noen sanksjoner i barneloven dersom varslingsplikten i forhold til flytting ikke overholdes.

Lovforslag

- Avgjørelsen om flytting av felles barn innenlands legges til foreldreansvaret, slik at foreldre med felles foreldreansvar tar flyttebeslutningen sammen i saker der flyttingen ville få vesentlige konsekvenser for barna og for gjeldende samværsordning. Ved uenighet om flytting kan den forelderen som ønsker å flytte med felles barn bringe saken inn for domstolen, som kan vurdere om det er til barnets beste å flytte, eller om det er bedre for barnet å bli igjen i sitt vante nærmiljø.

⁴ <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/03-bft/felles-bft/informasjonsbrosjyrer-helsestasjon/barnetsbestevedsamlivsbrudd.pdf>

⁵ <https://www.psykologforeningen.no/content/download/49675/808032/version/2/file/Fosap+A5+2017+web.pdf>

4. Delt bosted og lik botid som utgangspunkt i loven trykker barnets relasjon til begge foreldre

F2F mener at delt bosted skal gjøres til utgangspunkt når begge foreldrene er omsorgskompetente, selv om de ikke bor sammen. Samtidig bør foreldrene fortsatt ha frihet til å avtale andre løsninger om de blir enige om det.

F2F mener også at delt bosted⁶ med lik botid bør være barnelovens utgangspunkt, der foreldrene starter å forhandle fra for å finne en løsning tilpasset barnet og seg selv. Den av foreldrene som påberoper seg særrettigheter bør begrunne dette særskilt – ikke som i dag hvor det nærmest er slik at den som ønsker likeverdig foreldreskap etter samlivsbrudd må begrunne dette særskilt.

I tillegg til at delt bosted bør være lovens utgangspunkt, må det eksistere effektive og målrettede løsninger i tilfeller der barnet ikke er tjent med delt bosted, som f.eks. ved omsorgssvikt, vold, rusmisbruk, seksuelt misbruk og lignende. I slike tilfeller må andre instanser, som f.eks. barnevernet, rettsvesenet, familievernkontoret og andre kobles inn. Disse unntakene er svært viktig å håndtere godt, fordi barna utsatt for omsorgssvikt er de mest sårbare. Samtidig er det viktig å understreke at disse tilfellene av omsorgssvikt fra foreldre utgjør et lite mindretall. Et hovedprinsipp om delt bosted i barneloven vil reflektere at nesten alle foreldre er gode foreldre. Samtidig ivaretar et slikt prinsipp målet om likestilt foreldreskap til barnets beste.

Professor i barnepsykologi ved NTNU Turid Suzanne Berg-Nielsen har fastslått at det ikke er noen forskning som viser at fedre er dårligere omsorgspersoner enn mødre. God foreldrefungering er ikke avhengig av kjønn, men av personlige egenskaper. Vi har ikke sett at denne observasjonen har møtt motstand på faglig grunnlag i Norge. Dette er et aspekt som taler for likeverdig foreldreskap. (Jfr. Turid Suzanne Berg-Nielsens innlegg i Dagens næringsliv av 3.2.2018⁷).

Morspresumsjonen ble forlatt i loven 1981, og i dag er det få forskere innen utviklingspsykologi som tenker at barn knytter seg primært til en av foreldrene. Tvert imot viser en rekke undersøkelser at de fleste barn knytter seg til begge foreldre, dersom begge tar aktivt del i stell og omsorg. Barneloven bør derfor ha som overordnet mål å tilrettelegge for at barna får jevnlig samvær med begge foreldrene, slik at de kan få stell og omsorg av begge. Barnas behov for begge foreldre gjelder uavhengig av om foreldrene bor sammen eller ikke. Når barnet får jevnlig samvær og omsorg av både mor og far, vil tilknytningen til den ene i liten grad være viktigere for barnet enn til den andre.

⁶ Vi er enig i at barnelovens terminologi ikke er intuitiv, selv om den nå er innarbeidet. Bosted i barnelovens terminologi har ikke noe med tid å gjøre, men henspiller på (bosteds)myndighet.

⁷ <https://www.dn.no/innlegg/arbeidsliv/likestilling/foreldrepermisjon/perfordning-med-barn-som-tapere/2-1-265067>

Warshaks konsensusrapport⁸ fra 2014 oppsummerer og drøfter hva forskning viser og ikke viser på spørsmål som primærtilknytning og delt omsorg. Rapportens hovedkonklusjoner understøttes av 110 terapeuter og forskere innen utviklings- og familiepsykologi fra mange ulike land. Den anbefaler delt bosted som norm for foreldre for barn i alle aldre. Studiene som rapporten har gjennomgått understøtter en mer jevnt balansert samværsordning mellom to hjem. Ingen funn i forskningen taler for å utsette hyppig samvær, inkludert overnatting hos begge foreldre, fordi det er viktig for barnets tilknytning til begge foreldre. Rapporten understreker at disse anbefalingene gjelder under "normale" omstendigheter.

Warshak-rapporten bestrider også hypotesen om at foreldre som ender opp i retten per definisjon har så høyt konfliktnivå at man automatisk burde ekskludere delt bosted som alternativ. Rapporten fastslår at denne hypotesen mangler empirisk støtte. En slik tilnærming, som forøvrig er utbredt i Norge, sender et destruktivt budskap til foreldre om at det å fremkalle eller opprettholde konflikt er en effektiv strategi for å hindre delt bosted.

Ved å velge delt bosted som utgangspunkt i lovet legger man grunnlag for likeverdig foreldreskap, færre incentiver til å opprettholde eller skape konflikt samt større trygghet og mindre frykt for å miste kontakt og samvær med egne barn. Norge må komme bort fra en situasjon der det skal velges mellom to gode foreldre når barnet kan beholde begge.

Europarådet var medarrangør for det Internasjonale konferansen for delt bosted i Strasbourg i november 2018. Visegeneralsekretæren⁹ fremhevet at det er en voksende enighet om at delt bosted bør støttes som løsning for barna når foreldre skiller lag, når dette er mulig. Hun understreket at delt bosted legger til rette for opprettholdelse av tilknytningen mellom barn og begge foreldre i konfliktfylte samlivsbrudd, fordi ordningen gir begge foreldre lik rett til å ivareta sitt ansvar overfor barna. En slik tilnærming motvirkes av vår barnelov, som har resultert i at 75% av foreldrene som ikke bor sammen har en overordnet forelder med fast bosted, og en samværsforelder som er underordnet. Gitt at nesten alle fedre og mødre er gode omsorgspersoner, så der det lave omfanget av delt bosted et tydelig uttrykk for feilslått barnelovgivning på dette området i Norge.

I land som det er naturlig å sammenlikne seg med, som Sverige¹⁰ og Danmark, er en kommet mye lengre mht. likestilt foreldreskap. Felles avgjørelsesmyndighet (gemensam vårdnad) og gjensidig foreldreskap har vært rettsnorm i Sverige siden 1998, og Danmark innfører en slik lov i mars 2019.

Lovforslag:

§ 36. Kvar barnet skal bu fast

⁸ https://www.chess.su.se/polopoly_fs/1.166729.1392279984!/menu/standard/file/Warshak-Social%20Science%20and%20Parenting%20Plans%20for%20Young%20Children%20final%20ms%20distribution%20copy.pdf

⁹ <https://www.coe.int/en/web/portal/-/upholding-the-child-s-right-to-a-family-after-parents-separation>

¹⁰ <https://forskning.no/sovn-helse-forebyggende-helse/skilsmissesebarn-med-delt-bosted-har-det-best/368175>

- *Barnet skal bu fast hos begge sine foreldre. Som utgangspunkt skal barn ha lik botid i begge hjem med mindre foreldrene blir enige om annen fordeling.*

(Er foreldra usamde, må den av foreldra som ønsker annan avgjerd be retten avgjere kor barnet skal bu fast. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan retten likevel avgjere at barnet skal bu fast hos ein av dei).

5. Automatisk felles foreldreansvar styrker barnets relasjon til begge foreldre

Når menn og kvinner blir foreldre hviler det et klart ansvar på begge. Dette må reflekteres ved at begge foreldre både har plikter og rettigheter knyttet til barnet. Barnet har krav på å bli ivaretatt av to omsorgskompetente foreldre. Barnelovens etablering av automatisk felles foreldreansvar var derfor et viktig steg mot likeverdig foreldreskap som det er viktig å videreføre. Det bør ikke være mulig å nekte den andre del i foreldreansvaret uten at det foreligger særskilte grunner, og det bør heller ikke være mulig å frasi seg foreldreansvar uten at det foreligger særskilte grunner.

6. Tredeling av foreldrepermisjon med kvoter til hver av foreldrene styrker barnets relasjon til hver av foreldrene

Det bør være et mål at begge foreldre i like sterk grad tar del i stell og omsorg av barn, og det er viktig å bryte med det som måtte gjenstå av tradisjonelle kjønnsrollemønstre på området. Som på andre områder knyttet til kjønn og likestilling bør politiske målsettinger følges opp med rammer som stimulerer en slik utvikling. F2F støtter en videreføring av tredelt foreldrepermisjon, som både gir en viss valgfrihet og som sikrer at ingen av foreldrene "gir bort" eller mister en viktig periode for etablering av tilknytning til barnet i den tidlige fasen som er viktig for å skape tilknytning. Foreldrenes valgfrihet må ikke settes foran barnets interesse og behov for å utvikle sterk tilknytning til begge primæromsorgspersonene av praktiske årsaker eller bekvemmelighetshensyn, f.eks. ift. arbeidsforhold. F2F støtter derfor en videreføring av tredelt foreldrepermisjon som sikrer en viktig periode for etablering av tilknytning for barnet i den avgjørende tidlige fase, som ikke skal kunne velges bort fordi den ikke passer den enkelte. F2F mener også det bør utredes ordninger som åpner for foreldrepermisjon for samværsforelder når foreldrene ikke bor sammen.

F2F stiller mer enn gjerne vår kompetanse til rådighet for barnelovutvalget, og vi bidrar gjerne med ytterligere innspill og referanser til relevant forskning om relevant. Takk for oss!